

CRÒNICA

PUBLICACIÓ DE L'ARXIU MUNICIPAL DE LLAGOSTERA

ANY X (2000) Núm. 20

L'Hospital

L'Hospital

Les notícies fins ara conegudes sobre l'Hospital -Residència Josep Baulida ens situaven l'origen del centre a començaments del segle XIX. La seva fundació s'atribuïa al Rd. Josep Baulida, qui en morir l'any 1803 deixava la seva casa a l'Hospital. L'escassa documentació que ha conservat l'Arxiu Municipal sobre l'Hospital impossibilitava altres interpretacions. La recerca en altres arxius ens permet presentar aquest treball i ens descobreix un centre amb més de 500 anys d'història, la qual cosa el converteix en una de les institucions més antigues del poble, després de la Parròquia i de l'Ajuntament.

L'Hospital vell

Les primeres notícies de l'Hospital de Llagostera les hem localitzat a l'Arxiu Diocesà de Girona (ADG) en les Visites Pastorals, és a dir, en les anotacions preses durant les visites que el Bisbe feia periòdicament a cada parròquia. L'any 1557, a més del recorregut

habitual, el Bisbe visita l'Hospital. El resum que se'n fa és breu però conté molta informació. Pel que se'ns diu, l'Hospital ha estat recentment reformat o fins i tot ampliat, la qual cosa vol dir que el seu origen encara és més antic. Es tracta d'un centre petit i pobre, amb dues habitacions i dos o tres llits i alguna peça de roba:

Hem visitat després l'Hospital d'aquest lloc que hem trobat bé i convenientment reparat i construït de nou i hem trobat allí una cambra per als preveres pobres i dos llits encaixats per als altres pobres de Crist allà destinats i hem trobat per ornaments primer dues flassades bones, dues flassades dolentes i cinc llençols i mig (...)

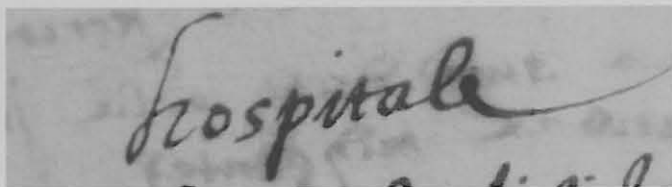
administra. Les rendes provenen de les aportacions que fa la Parròquia (31 sous), de la comunitat de Llagostera - Ajuntament - (4 lliures 7 sous) i de censos de particulars (33 sous).

En el centre els visitadors pastorals hi troben una dona - l'hospitalera - que té cura dels malalts, això li dóna dret a viure al mateix Hospital sense pagar lloguer:

(...) hem trobat en dit Hospital una dona que li diuen mado Granollers al qual no li donen res sino casa franca (...)

Pel que sembla als malalts només se'ls atén durant un temps limitat, després són traslladats a altres hospitals:

(...) donant als pobres tres dies lo necessari i si no pot

També s'anota informació sobre el govern del centre, que és administrat pels jurats o cònsols - càrrec que equival al dels regidors actuals - que elegeixen un administrador cada any, és ell qui rep els ingressos i els

anar la tenen aquí fins que sia en disposició de cavalcar y les hores lo porten al Hospital de Cassà de la Selva i d'aquí lo porten al Hospital de Gerona(...)

Aquest sistema organitzat de trasllat de malalts se'ns confirma amb la informació que localitzem als Llibres Registre de Defuncions: Anna Nogués va morir el 1645 a l'Hospital de Llagostera mentre era traslladada a l'Hospital de Cassà; el 1713 hi va morir un nen expòsit quan el traslladaven de l'Hospital de Sant Feliu de Guíxols al de Llagostera i el 1767 Francisco Bola va morir en entrar al terme de Llagostera, venia de l'Hospital de la Vall d'Aro i no va arribar al de Llagostera¹. Tot sembla assenyalar un recorregut amb destí a l'hospital general de Girona on els hospitals de cada localitat són el final de cada etapa.

De fet el trasllat de malalts cap a altres

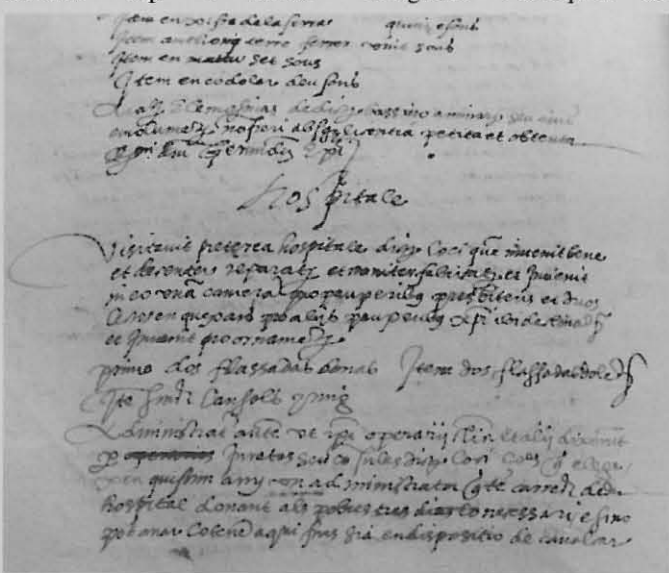
*municipales de beneficencia, reducidos a socorrer necesidades pasajeras o repentinas y a encargarse de la traslación de los enfermos menesterosos de cualquier otra clase, al establecimiento provincial mas próximo, podran ser tan sencillos cuando asi lo exigiese la pobreza del pueblo que baste una sala de recepción, una pieza reclusa, dos camas, un carro o tartana y dos caballerias, bien propias, bien contratadas*²

Visites Pastorals posteriors³ ens revelen que l'Hospital està format per dues cases contigües, en una hi viu l'hospitaler i l'altra és pròpiament l'Hospital. En l'administració a més del regidors hi intervé també el Sagristà de l'Església Parroquial de

de l'Hospital, però per altres fonts sabem que l'any 1577⁴ està situat a la cantonada entre els actuals carrers Sant Antoni i Sant Pere just darrera els murs de l'església parroquial, emplaçament que se'ns confirma el 1674⁵, el 1716⁶ i el 1816⁷ quan es ven aquest edifici.

A mitjans del segle XVIII l'Hospital té tres administradors, dos són elegits pels jurats entre els veïns del poble, el tercer és el Sagristà de l'Església Parroquial. Així la responsabilitat de l'administració es reparteix entre els jurats, màxims responsables de la municipalitat, i els eclesiàstics com a representants d'una institució -l'Església- que dirigeix el sistema caritatiu organitzat. Sembla que aquesta és una forma força estesa de regir aquests centres de beneficència, el mateix sistema s'ha trobat en els hospitals de l'Escala, Palamós, Cassà de la Selva o Santa Caterina de Girona.

Els nomenaments dels administradors estaven convenientment anotats en un llibre de paper a quart full cobert ab cobertas de pergami i enquadrnat intitulat *Llibre de les rendas*

Fragment de l'anotació feta durant la visita del Bisbe a l'Hospital l'any 1557. (A.D.G. Visites Pastorals vol. 53)

hospitals més preparats és una de les principals tasques d'aquests centres locals, funció que encara recull la legislació sobre beneficència del segle passat.

Los establecimientos

Sant Feliu. Entre tots administren unes rendes que van de les 21 lliures a les 35 lliures segons les èpoques.

Del que no ens informen les visites és de la ubicació

¹Arxiu Parroquial de Llagostera. Llibres Registre de Defuncions. Dades facilitades per la Sra. Glòria Ribas.

²AMLLA. BOPG 74, 21-06-1852. Reglament per a l'execució de la Llei de Beneficència de 1849.

³ADG Visites Pastorals Anys 1563, 1734, 1760 i 1777

⁴Dada facilitada per A. Mascort i J. Cantó a partir dels Protocols Notarials de l' AHG

⁵Cantó, J i Mascort, A. *Les muralles de Llagostera*. Ajuntament de Llagostera. Llagostera 1999.

⁶AMLLA. Fons Ajuntament. Cadastre 1716.

⁷AHG Fons Notarial. Caldes-Llagostera vol. 492 pg. 142r-148.

y comptes del Hospital del Castell y Parroquia de Llagostera on també es registraven els comptes. El llibre no ha estat localitzat però en coneixem una anotació, el resultat de l'elecció dels administradors per a l'any 1758:

El primer del mes de jener de l'any 1758 estant convocats y congregats los honorables regidors i lo Rnt. Pere Martí Prev. Y Sagristà Curat de Iglesia Parroquial del Castell de

comptes i administrar les rendes. Devien actuar amb un grau considerable d'autonomia, limitada en alguns casos, com per exemple en l'alienació de béns. Quan l'any 1805 es lloga la casa de l'antic Hospital són els regidors els qui prenen la decisió i actuen "com a Administradors principals de l'Hospital de Pobres".⁹ També és necessari el consentiment dels regidors l'any 1816 en el moment de

nistes de la història de l'Hospital. El 10 de març de 1805 compareix davant l'Ajuntament i explica que quan ell era regidor va fer traslladar l'Hospital a la casa cedida pel difunt Rd. Josep Baulida. Al mateix temps que a "la casa de dicho comun que antes servia de Hospital" hi va fer instal·lar la carnisseria (escorxador) i l'escola perquè els locals que ocupaven tots dos serveis estaven en molt mal estat.

Signatura de Mn. Josep Baulida.

*Llagostera dins la mateixa iglesia, inseguint la antiga consuetut, han elegit i anomenat per administradors del Hospital de la pnt. Parroquia y castell de Llagostera per lo corrent any 1758 a Joan Oliver, pages, i Josep Duran, treballador, tots de Llagostera perquè junt ab dit Rnt. Sacristà administrin les rendes y demes coses de dit Hospital.*⁸

Fixem-nos que el procediment per a l'elecció segueix un antic costum - *inseguint la antiga consuetut*- cosa que indica l'ús d'una pràctica habitual que el temps converteix en norma.

Els administradors són nomenats per un any. Les seves funcions van des de vetllar pel bon funcionament del centre, admetre els malalts, tenir cura de la intendència fins a portar els

formalitzar les escriptures de l'establiment perpetu¹⁰ d'aquesta mateixa finca. Hi són presents el Rd. Manuel Albradas Prevere i Domer Curat i dos veïns de Llagostera, Josep Mir i Jaume Lloberas, tots tres com a administradors de l'Hospital, reunits amb els regidors de l'Ajuntament, que donen el vistiplau: *Consentint, aprobant i autoritzant.*¹¹

Una nova casa per a l'Hospital

A començaments del segle XIX l'Hospital abandona la casa del carrer Sant Antoni i estrena una nova seu. Ho sabem de boca de Francesc Fonolleras, membre d'una potent família d'hisendats locals i un dels principals protago-

La raó de disposar en llibertat de la casa és que l'Hospital acaba de ser traslladat:

(...)el (F. Fonolleras) como a herededor de confianza que se halla del Rdo Josep Baulida, qº, Pbro y Clavero que fué de dicha Parroquial Iglesia havia cedido la casa de este por Hospital de pobres de esta villa como se sabia públicamente por haverse ya colocado allí el Hospital y bendecido para este fin dicha casa (...).

Tant l'escola com la

⁸AHG Fons Notarial. Caldes-Llagostera, vol. 455 pg. 270.

⁹ AMLLA. Ajuntament de Llagostera. Llibre de resolucions. Fragments 1797-1807.

¹⁰ Establiment: concessió d'un immoble en emfiteusi, per la qual qui estableix es reserva el domini directe de l'immoble, la qual cosa li dóna dret a cobrar una entrada inicial i un cens anual perpetu.

¹¹ AHG. Fons Notarial. Caldes-Llagostera, vol. 492 pàg. 142r. - 148.

carnisseria resten poc temps al vell Hospital, aviat es preferix buscar-los un nou emplaçament i deixar lliure la casa per poder-la llogar amb la intenció d'obtenir uns ingressos suplementaris per als pobres malalts. Els sembla que si es fan unes mínimes obres de reforma en poden sortir dos habitacles:

*Recomponiendose (...) de modo que podrian hacerse dos casas u habitaciones que podrian arrendarse y sacarse de ello buena partida de dinero cada año a favor de los pobres enfermos de este hospital.*¹²

De fet la propietat devia

ser fàcilment convertible en dues cases independents, les Visites Pastorals ens parlaven el segle XVIII de dues cases contigües, una per a l'Hospitaler i altra per atendre els malalts. Les obres es realitzen i el 21 de juliol de 1805 es lloguen les dues cases, una a Josep Juyà, fabricant de mitges de cotó i l'altra a Francisco Manresa, sastre. En total es recapten 20 lliures l'any, que es destinen íntegrament a l'Hospital.

Sabem, per tant, que entre la data de defunció de Mn. Baulida el març de 1803 i el 1805 quan es formalitza aquest lloguer, l'Hospital

s'ha traslladat a la casa de Mn. Josep Baulida i ha abandonat la vella seu on s'havia atès els malalts des de, com a mínim, l'any 1577.

La casa de Mn. Baulida, situada al carrer Hospital, és la seu actual del centre. En aquell moment és un edifici de planta i pis amb un extens hort que dóna al carrer de sota, l'actual Joan Maragall. Es considera molt ben situada, sobretot per ser assolellada i ventilada, condicions que a l'època es valoraven com a mesures sanitàries importantíssimes.

Uns anys més tard, el 1816, es decideix desprendre's de la propietat de l'Hospital vell del carrer St. Antoni i es signen les escriptures d'establiment perpetu de les dues cases, una a favor de Pere Marcó i l'altra de Jaume Corominas¹³ amb la qual cosa s'aconsegueix una entrada de 45 lliures i unes rendes anuals de 21 lliures.

L'any 1873 els successors del primer encara pagaven a l'Hospital el cens que els pertocava.

Plaça honorífica dels benefactors de l'hospital situada a la sala de Junes del centre. (AMLLA. Foto F. Solà)

¹² AMLLA. Ajuntament de Llagostera. Llibre de resolucions. Fragments 1797-1807.

¹³ Avui són dues cases independents. La casa de Jaume Corominas, a la cantonada entre el carrer Sant Pere i Sant Antoni (avui Sant Antoni 7) és adquirida per Francisco Roure el 1848. La de Pere Marcó (avui Sant Antoni 5), passa a Narcís Esteve cap a l'any 1873, i el 1904 la compra Miquel Mollera, finalment també formarà part de la propietat de Roure el 1905. Dades facilitades per Antoni Mascort a partir del Registre de la Propietat de Girona.

Galeria del primer pis abans de les reformes. (AMLLA. Foto F. Solà)

Josep Baulida i Ardèvol (1726-1803)

Josep Baulida i Ardèvol arriba a Llagostera l'any 1757 com a claver¹⁴ de l'Església Parroquial, era fill de Palamós tot i que la seva família procedeix de Sant Cebrià de Lledó on tenien una gran propietat, el mas Baulida. L'any 1766¹⁵ es construeix una casa a l'actual carrer Hospital, propietat que s'engrandeix l'any 1789 amb l'adquisició d'un terreny que es destina a

hort i que dóna al carrer Joan Maragall.

Josep Baulida mort el dia 2 de maig de 1803. En el seu testament, redactat l'any 1798, demana ser enterrat (...) en lo Presbiteri davant lo Altar Major de dita Parroquial Iglesia de Llagostera volent que sobre mon fossar sie posada una llosa de proporcionada de pedra picada ab la inscripció de mon nom y cognom(...). Pel que fa als seus béns, a part d'algunes deixes menors, encarrega al seu hereu de confiança, Franciscó Fonolleras, que procedeixi tal com de paraula li té encomanat: (...)volent que de dits mos

*bens disposia en la conformitat, modos, forma que de paraula li tinch encarregat sens voler ho comunicar a altre persona encarregantli per aixó la conciencia (...)*¹⁶

Quina era la voluntat de Josep Baulida encomanada de paraula a Francesc Fonolleras? El testament no és més explícit i aquesta poca concreció serà l'origen d'un conflicte entre els Fonolleras i l'Ajuntament per la titularitat de l'Hospital, que esclatarà amb virulència l'any 1850, durarà més de 10 anys i que encara es replantejarà amb termes molt semblants l'any 1979.¹⁷

Els Fonolleras i l'inici de les disputes per la titularitat

Haurem d'esperar més de 40 anys per conèixer clarament quina era la voluntat de Mn. Baulida.

¹⁴ Claver: Càrrec eclesiàstic.

¹⁵ La llinda d'entrada pel c/ Hospital té gravada la següent inscripció: Joseph Baulida -Claver- 1766. La llinda del pati diu Joseph Baulida -Beneficiat de Sant Llorenç- 22 març 1766.

¹⁶ AHG. Fons Notarial. Caldes-Llagostera vol. 474.

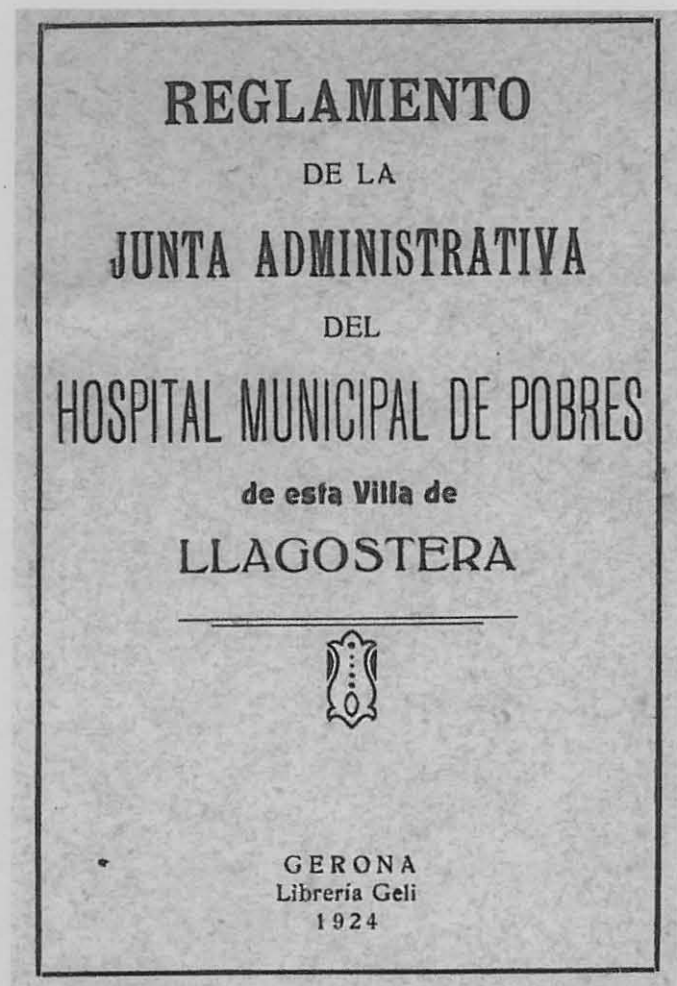
¹⁷ L'afer de la titularitat del centre té un últim i definitiu rebrot l'any 1979, quan el primer Ajuntament democràtic pretén intervenir en la Junta Administrativa. Després d'un tens estira i aflluixa entre les dues entitats, la Junta presenta la dimissió convençuda que l'hospital és una entitat privada fundada per Josep Baulida. L'Ajuntament, basant-se en un informe del secretari municipal Gervasio González, defensa que és municipal. Vegeu el Butlletí de Llagostera, núm. 5 agost 1980, núm. 11 març 1981, núm 13 maig del 1981.

L'any 1846 Francesc Fonolleras, amb 81 anys, ens deixa per primera vegada constància escrita, "(...) la voluntad del testador era que todos los bienes que dejó al morir, excepto los que destinó para sufragios y algunas otras obligaciones particulares, fuesen aplicados para dotación del hospital de pobres de esta Villa de Llagostera, y aunque he tenido siempre la intención de hacer la fundación, las circunstancias del tiempo se han opuesto siempre, empezando ya a principios del presente siglo en que de Real Orden fueron vendidas las fincas¹⁸ que dotaban funciones pías, y desde entonces jamás se ha presentado una época que ofrezca una verdadera seguridad para hacer dicha fundación. (...)"

(...)Era también la voluntad del testador que durante mi vida fuera yo administrador de dichos bienes y que para después de mi muerte ordenara yo como debían administrarse y designara la persona a cuyo cargo debe correr la administración y cumpliendo con este encargo dispongo que sea administrador después de mi D. Tomas Fonolleras mi hijo mayor y heredero y después de el sus herederos (...)

I quins eren els béns de Baulida que havien d'administrar els hereus de la casa Fonolleras?

Al objeto pues, de que no quede defraudada (...) la voluntad del testador Baulida declaro que los bienes con que ordenó se dotara dicho hospital, son

El reglament de 1924 crea la figura de la Junta Administrativa que substitueix l'administrador únic del s. XIX. (AMLLA)

la casa y huerto que actualmente sirven de hospital y los censales que constan del libro de cobros o llevador del hospital; y encargo muy encarecidamente a mis herederos y sucesores que bajo su responsabilidad y cargo de sus conciencias apliquen el producto entero de dichos bienes al hospital referido y que siempre que se les presente una época en que con toda seguridad y sin riesgo alguno puedan hacer dicha fundación, la hagan sin delación.(...)"¹⁹

Molts anys abans, el 1805, també reconeixia

davant el ple de l'Ajuntament que encara no havia passat escriptures :

(...), bien que aun no havia hecho la cessione en forma por no haberla reducido todavia en escritos a causa de no tener las cosas de dicha herencia arregladas, pero que lo haria luego de tenerlas para que constase en dicha forma dicha herencia .²⁰

¹⁸ Es refereix a la desamortització ordenada per Carles IV el 1798.

¹⁹ AHG. Registre d'Hipoteques, 19 de setembre de 1846.

²⁰ AMLLA. Fons Ajuntament. Llibre de resolucions. Fragments. 1797-1807

És a dir, manifesta reiteradament la voluntat de deixar el tema de l'herència solucionat, però el cert és que no escriptura la casa a favor de l'Hospital²¹ ni tampoc s'escriptura la cessió de les rendes. Per què no ho fa? Què s'amaga darrera aquesta actuació? Són realment èpoques dolentes?

És cert que els temps no són propicis, el mateix any que Josep Baulida redacta el seu testament -1798- el rei Carles IV mana vendre els béns immobles d'hospitals, hospicis i altres establiments benèfics a favor de l'Estat. El XIX tampoc comença massa tranquil, la Guerra del Francès (1808-1814) primer i les successi-

ves desamortitzacions que afecten els béns dels eclesiàstics fan pensar que Francesc Fonolleras realment esperés èpoques millors.

No obstant la manca d'escriptures, la cessió de la casa és real, l'Hospital l'ocupa després de la mort de Mn. Baulida i és el mateix Francesc Fonolleras qui n'ordena el trasllat. La voluntat de Mn. Baulida es compleix, almenys en part.

Molt més difícil és seguir la pista de les rendes - *los censales que constan del libro de cobros o llevador del hospital* -. Quina és la quantia d'aquestes rendes? Es tracta de quantitats importants? No s'ha pogut

determinar. El que és segur és que n'hi havia, que constaven en el llibre llevador i que els Fonolleras les havien d'administrar i lliurar a l'Hospital. I en canvi no sembla que aquests ingressos arribessin de forma regular a l'Hospital, com a mínim no ho feien a mitjans del s. XIX.

El 1849, 46 anys després de la mort de Josep Baulida, el fill de Francesc Fonolleras, Tomàs, és l'Alcalde de Llagostera. En una enquesta contestada al Governador Civil sobre beneficència local declara que els ingressos de l'Hospital són únicament 224 rals: el producte dels censos de les cases de l'Hospital vell (96 rals de Pere Marcó i 128 de Jaume Coromines). Sense fer constar cap més ingrés ni fer referència a les rendes de Mn. Baulida, en l'apartat d'observacions afegeix:

El Hospital de esta población consistía en una pequeña casa sin renta alguna hasta que en el año de 1802 antes de morir el Rdo. D. José Baulida Pbro clavero de la Iglesia Parroquial de esta villa hizo heredero de confianza al Dr. D. Francisco Fonolleras quien luego de verificada la muerte del citado Rdo. Baulida cuidó de arreglar y poner la casa del referido Rdo. Baulida en estado de recibir a los enfermos pobres de la presente villa y de administrar las pocas rentas que tenia el hospital

Vista del patí l'any 1989 abans d'iniciar la Zona, fase de les obres d'ampliació. (AMLLA Foto Foto F. Solà)

²¹La casa no s'inscriu al Registre de la Propietat de Girona fins a l'any 1962.

Josep Milán visitant les obres del nou pavelló (1967. AMLLA Foto Vall-llosera)-.

*cuando las circunstancias permitieron su permanencia en esta.*²²

Comparem aquesta declaració amb la que farà només 10 anys després el seu fill Francesc Xavier, nét de Francesc Fonolleras. En un escrit adreçat al Governador el 3 de juny de 1859 on reclama que l'Hospital sigui declarat de titularitat particular, escriu:

*(...) que existe en la villa de Llagostera un hospital de pobres enfermos fundado por mis mayores, cuando les dieron la casa en que son socorridos, y sin mas que una ligera escepción, todas las rentas que disfruta.*²³

Fixem-nos en el petit matís que diferencia les dues declaracions, petit matís però fonamental. Tomàs reconeix implícitament l'existència de l'Hospital abans de la mort de Baulida -*El Hospital de esta población consistía en una pequeña casa sin renta alguna hasta que en el año de 1802 antes de morir el Rdo. D. José Baulida (...) -*. Per al seu fill, l'Hospital és fundat per la família Fonolleras -*Fundado por mis mayores* - gràcies a una

casa i a un béns que els van deixar a ells -*les dieron*- .

Per quin motiu els Fonolleras s'atribueixen ara la fundació de l'Hospital? No és gaire creïble que amb només 10 anys hagin oblidat l'origen de la seva presència al centre, ha de ser un canvi de posició voluntari. Crec que cal buscar la raó d'aquesta nova postura en la nova Llei de Beneficència aprovada per les Corts Espanyoles i sancionada per la reina Isabel II el 20 de juny de 1849.

De la successió de fets que s'esdevenen a partir d'aquesta data es desprèn que des de la mort de Mn. Baulida i fins l'aprovació de Llei de Beneficència, els Fonolleras degueren actuar d'una manera cada vegada més accentuada com a autèntics amos de l'Hospital. En aquests 50 anys passen a administrar no només les rendes d'en Baulida sinó tota la institució, es deixen d'elegir els administradors i els mateixos Fonolleras nomenen els hospitalers.

Però l'aplicació de la nova llei pot fer perillar seriosament el control que els

Fonolleras tenen sobre l'Hospital i sobre les rendes d'en Baulida. Les forces polítiques del poble es mouen per aprofitar l'ocasió i per primera vegada ens arriben les denúncies i les reclamacions contra la situació de fet que s'ha creat a l'Hospital.

La Llei de Beneficència de 1849²⁴

Una de les novetats més importants d'aquesta nova llei per l'efecte que té a Llagostera la trobem en l'article primer. Segons aquest article els establiments de beneficència són públics. Únicament poden considerar-se privats aquells que *se costeen exclusivamente con fondos propios donados o legados por particulares* (el subratllat és meu). Aquest article obre un procés de classificació dels centres de beneficència en públics i privats on l'origen de les rendes serà definitiu.

Una altra novetat important serà la constitució de les Junes de Municipals de Beneficència, formades per l'Alcade, el rector de la parròquia, un regidor, el metge titular i dos vocals veïns del poble, tots nomenats pel Governador a proposta de l'Alcalde.

²² AHG. Fons Diputació. Secció Beneficència 11. 4298

²³ AHG. Fons Diputació. Secció Beneficència 11. 4344

²⁴ AMLLA BOPG. Núm. 82.9 de juliol de 1849. El reglament que desenvolupa la llei és de 1852 BOPG núm. 72 al 74.

A les Junes se'ls reconeixen certes competències, entre elles l'aprovació anual dels comptes que tots els centres benèfics, tant públics com privats, estan obligats a presentar. Una vegada aprovats, les Junes els han de trametre al Governador Civil. La figura del Governador com a autoritat superior amb competències sobre la beneficència local i amb la missió concreta de fiscalitzar els comptes serà fonamental en la resolució del conflicte.

La tàctica de l'Ajuntament per recuperar el control del centre serà demostrar que els ingressos són d'origen públic, procedents de l'establiment d'una casa que havia estat del comú (l'Hospital vell) i d'una subvenció consignada en els pressupostos municipals precisament a partir d'aquesta data, cosa gens casual. Pel que fa als ingressos procedents de l'herència Baulida, afirmen no tenir-ne cap coneixement.

Per contra, l'argumentació dels Fonolleras es centrarà a defensar que l'Hospital ha estat fundat per la família per encàrrec de Baulida i que ells l'han d'administrar sense cap interferència municipal i es negaran repetidament a presentar el llibre llevador i a rendir comptes de la seva administració.

Al suport que ofereix la nova legislació s'hi afegeix un segon factor. Després de més de mig segle de presència de membres de la família en el poder municipal com a regidors o com a

Visita del Governador Civil Mazo Mendo a l'Hospital (1948 AMLLA).

alcaldes²⁵ ara pateixen un moment de debilitat: Francesc Fonolleras mort el 1846, només tres anys després (1850) mort el seu fill Tomàs deixant un hereu, Francesc Xavier, menor d'edat i un germà, Narcís, que viu a Barcelona on exerceix d'advocat, prou lluny com per seguir amb dificultat la polèmica de Llobatera.

Encara hi ha un tercer factor en joc, que pot tenir importància: l'enemistat entre els Fonolleras i altres famílies d'hisendats locals, entre ells els Vidal de Llobatera. Joan Vidal de Llobatera, membre de la

Junta de Beneficència entre els anys 1850 i 1855, apareix en totes les actuacions com la figura més crítica amb els Fonolleras. Hi ha barrejats interessos privats? Es tracta de disputes ideològiques? Lluites entre carlins i liberals? És molt difícil de dir sense poder consultar la documentació privada d'aquestes famílies.

El que sí que sabem és

²⁵Francesc Fonolleras és regidor del 1818-1825; i del 1831-1832 i alcalde del 1827-1828 i del 1833-1836. Tomàs Fonolleras és alcalde del 1839-1840 i del 1847-1850.

que Joan Vidal, juntament amb Jaume Boada -Alcalde en aquests moments- encapçalaven un plet contra en Tomàs Fonolleras per les irregularitats que suposadament va cometre essent Alcalde: malversació de fons i cobrament de contribució de guerra incorrecte, plet que, per cert, perden els detractors de Fonolleras. És en l'argumentació de la defensa d'aquesta acusació on es diu que "*Vidal persigue a los Fonolleras con todas quantas cuestiones puede moverles*"²⁶ cosa que fa pensar en altres processos pendents.

De fet tenim constància d'un altre plet promogut pel mateix Joan Vidal. En aquesta ocasió es tracta del pagament d'un laudemi²⁷ que Vidal considera que ha de pagar directament l'Hospital i no als Fonolleras. La resolució d'aquest plet és favorable a Joan Vidal qui no es cansa de recordar que l'Audiència de Barcelona en l'acta de la sentència exclou la família Fonolleras de l'administració de l'Hospital²⁸.

Amb tots aquest factors en joc, el 12 d'agost de

1850 els regidors de l'Ajuntament i els membres de la Junta de Beneficència requereixen Francesc Xavier perquè presenti els comptes de l'Hospital, la seva resposta és ràpida i contundent: no reconeix l'autoritat de la Junta i creu que ell com a hereu del seu avi, fundador de l'Hospital, n'és l'administrador nat.

Davant d'aquesta negativa els regidors i els membres de la Junta de Beneficència decideixen fer arribar al Governador Civil de Girona tota la documentació que poden aplegar sobre l'Hospital perquè sigui ell qui resolgui la polèmica.

Sense esperar la resposta del Governador el 10 de gener de 1852 els Fonolleras fan un acte de força prohibint l'entrada a l'Hospital a tothom qui no tingui la seva autorització. Fonamenten aquesta decisió en l'ingrés d'un pres perillós i malalt. Els membres de l'Ajuntament i els de la Junta de Beneficència reben indignats la notícia pràcticament al mateix temps que els arriba la resolució del Governador²⁹ favorable als

seus interessos:

(...) el Rnd. José Baulida no fundó un hospital, sino que donó parte de sus bienes con aplicación al mismo, según así lo expresa el D.d. Francisco Fonolleras en su declaración como heredero de confianza de aquel i confió únicamente la administración de dichos bienes donados al heredero y sucesores del patrimonio y bienes de casa Fonolleras(...) cuya calidad de tal no le atribuye derecho alguno para intervenir en el régimen i gobierno interior de dicho establecimiento sino el de administrar (...) las rentas que producen los bienes donados al hospital por el Rnd. D. José Baulida y entregarlos a la administración del propio hospital, que está a cargo del ayuntamiento de Llagostera (...)

Per aquesta raó i perquè els ingressos de l'Hospital són diversos i no provenen exclusivament de Baulida, i també perquè l'antiga casa

Habitació del 1r. pis l'any 1989, abans de les reformes. (AMLLA. Foto F. Solà)

²⁶AMLLA Fons Can Poch de Santa Seclina *Discurso pronunciado por el Sr. D. Narciso Fonolleras (...) ante la S.E. Real Sala 2a. De la Audiencia Territorial de Barcelona el 29 de diciembre de 1854...*

²⁷Laudemi: càrrega que ha de pagar qui ven un bé immoble del qual només té la propietat útil a qui en té la propietat directe.

²⁸No s'ha localitzat aquest sumari entre els processos que l'Arxiu de la Corona d'Aragó conserva procedents de la Reial Audiència de Barcelona. Tampoc ha d'estranyar ja que no existeix un inventari complet d'aquest fons. Per altra banda l'acta deu existir perquè el 9-1-1854 es paguen 300 rals a un procurador de Barcelona per treure'n una còpia i trametre-la al Governador Civil de Girona. El 1855 Vidal de Llobatera lliura finalment l'import del laudemi a l'Hospital, la quantitat és considerable, 2.944 rals.

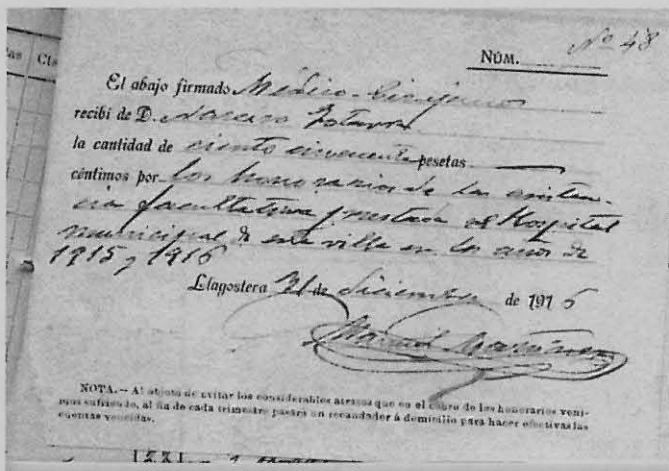
²⁹AHG. Fons Diputació. Llibres d'Actes 1851-1852. pg. 72r.

Hospital era del comú, igualment com ho és l'Hospital nou des que Fonolleras el va cedir el 1805, el Governador no accepta que sigui declarat particular.

Por cuyas razones y la de costearse este (l'Hospital) en parte con fondos municipales cuales son los productos del establecimiento del edificio del antiguo Hospital no puede considerarse como establecimiento de beneficencia particular sino publico de beneficencia municipal

És l'argumentació que esperaven i que els permet actuar amb contundència. El dia 20 de febrer 1852 es presenten a l'Hospital i en prenen possessió gairebé a la força. Expulsen l'hospitaler i la seva muller i en nomenen un de la seva confiança -Llorenç Suriñach- aixequen un inventari detallat de tots els béns, canvien les claus dels panys i finalment nomenen administradors Bruno Collell, metge, i el Rd. Josep Bonet, tots dos membres de la Junta de Beneficència.

Els intents dels Fonolleras perquè sigui declarat patronat particular encara duren un temps, el desembre de 1852³⁰ recorren la decisió del Governador, el 1855 pressionen els membres de la Junta de Beneficència fins al punt de fer-los qüestionar si, pel bé de l'Hospital, no seria millor cedir i tornen a reclamar-ho davant el Governador Civil el desembre de 1858³¹. En cap d'aquestes accions aconseguixen resultats favorables als seus interessos, al contrari, se'ls

Rebut del metge M. Martínez per 150 ptes d'honoraris, de l'any 1915-1916. (AMLLA).

continua reclamant els comptes i s'insisteix que l'Hospital és de titularitat municipal.³²

La Llei General de Desamortització d'l de maig de 1855 dona un tomb definitiu a la situació, ja que liquida definitivament el sistema secular de finançament dels centres de beneficència amb la desamortització general dels seus béns i rendes.³³ L'Hospital perd per tant els ingressos procedents de censos i censals que són confiscats i venuts a favor de l'Estat, tant els d'origen antic³⁴ com els procedents de l'herència Baulida.

La mateixa llei preveu que els centres de beneficència siguin compensats per les rendes confiscades amb títols de Deute Públic al 3%, però aquests diners arriben amb dificultat i aviat seran insuficients.³⁵

L'establiment viu des de mitjans de segle XIX cada

³¹ AHG. Fons Diputació. Beneficència, Expediente de classificació del Hospital de Llagostera. 11.4344. Llibre d'Actes Junta Beneficència 1849-1961. Sessió 21-1-1860. Il. 4362.

³² Finalment l'any 1855 presenten els comptes de la seva administració fins l'any 1842 amb un resultat favorable a l'Ajuntament de 392'15 rals.

³³ Una recerca gens exhaustiva dels censos a favor de l'Hospital desamortitzats ens ha permès localitzar-ne tres: Joan Ragolta de Llagostera 2 censos de rèdit 32 rals cada un capitalitzats al 10% (BOPG 16-12-1859), Tomàs Jubert de Girona, un cens de rèdits 192 rals capitalitzat al 5% (BOPG 16-12-1859), Josep Vicens de Solius un censal de capital 300 lliures i 9 lliures de pensió anual (AHG. Hipoteques. Ventas por la Nación 11.245)

³⁴ La majoria d'aquests censos ja no es devien cobrar o es cobraven amb dificultats des de mitjans de segle XVIII. L'any 1777 el visitador pastoral anota *redditus consistunt in triginta quinque libras b. difficulter exigibilibus*, és a dir, l'hospital té 35 lliures de rendes però són difícils de cobrar. Tot i això sabem que l'any 1807 l'Hospital pagava 1'12 rals d'impost del cadastre pels ingressos procedents de censos i censals. A partir de 1850 no s'esmenta mai cap ingrés que no sigui els procedents de l'establiment de l'hospital vell, i encara aquests es cobren amb dificultat. L'any 1853 es queixen que no els paga ningú i el 1873 Narcís Esteve -nou propietari de la casa de Pere Marcó- paga 14 anualitats endarrerides perquè ningú està segur del que realment deu. El cens de casa de Jaume Coromines no es cobra des que la nova propietària, Narcisa Prat de Roure, el va redimir de manera poc clara.

³⁵ L'any 1864 el pressupost de l'hospital consigna la quantitat de 524'81 rals corresponents als rèdits de 4 inscripcions amb un capital de 17.493 rals. Encara hi consten el 1868. No tenim més documentació fins el 1888 i ja no hi consten.

³⁰ AHG. Fons Diputació. Llibres d'Actes 1851-1852.

vegada més de les aportacions contemplades en el pressupost municipal, de les almoines -Francisco Pigrau diu el 1873 que fa 18 anys que és recaptador d'almoines per a l'Hospital- i de les deixes testamentàries.

Durant la primera meitat de segle XX apareix un ingrés que ara pot semblar curiós però que per al centre és prou important: el lloguer de la banyera a particulars. A partir de 1912 quan per primera vegada es regulen les quotes que han de pagar els malalts no pobres, els ingressos procedents de les estades comencen a ser significatius.

L'administració

A partir de 1852, quan definitivament es desbanca la família Fonolleras en l'administració del centre, es recupera la vella tradició i els administradors tornen a ser nomenats per l'Ajuntament. Els primers són Bruno Cullell, metge, i el

Rd. Josep Bonet, però normalment el càrrec recau en una única persona, per un període no fix però que sol durar uns 4 anys, de manera absolutament desinteressada, sense rebre cap retribució.

L'últim administrador és Artur Rissech i Vingut que exerceix des de 1920 fins al 1924 i que es dedica amb entusiasme a reorganitzar el centre i a intentar recuperar les rendes dels títols de Deute Públic procedent de les desamortitzacions.³⁶

A partir de 1924 un nou reglament³⁷ preveu que el centre sigui regit per un òrgan col·legiat -Junta Administrativa- format per 5 persones nomenades per l'Ajuntament sota la presidència de l'Alcalde: el rector, dos veïns i dos regidors. Una vegada constituïda la Junta, entre els seus membres s'elegeix el secretari i el tresorer. Les competències de la junta són semblants a les que tenia l'administrador únic del segle XIX: la intendència, l'organització

del personal, el règim intern del centre i els comptes.

La primera Junta Administrativa nomenada el 1924 està formada pel Rd. Joan Farrés, Josep Raset i Miquel Rodó com a veïns i Eduard Martinell i Baldiri Massó en qualitat de regidors presidits per l'Alcalde Manuel Vila. A aquesta primera relació de membres de la Junta en succeiran moltes altres fins al dia d'avui, moltes persones que desinteressadament han contribuït al bon funcionament de l'Hospital.

Tot i que el reglament no ho preveu, la presidència de la Junta és sovint delegada al rector, això passa el període 1929-1967, llevat de l'any 1934 al 1939. L'any 1934 el Rd. Ramon Carbó presenta la dimissió i fins al 1939 el president delegat de l'Alcalde serà Francisco Barnés. Durant la II República i la Guerra Civil el funcionament de la Junta es veu alterat pels problemes econòmics, per la falta de subministrament i pels freqüents nomenaments de veïns i de regidors a causa a les contínues incorporacions al front.

Factura de Pere Casadevall. (AMLLA).

³⁶ Artur Rissech té notícia d'un capital de 24.391 rals a un interès anual de 730'66 rals. Aquesta quantitat ningú recorda haver-la cobrat mai. Malgrat els seus esforços i les múltiples gestions, és impossible recuperar-ho. Els títols havien caducat el 1915. (AMLLA Memoria sobre el hospital de Llagostera por Dn. Arturo Rissech. També Correspondència 1915 i 1920 ll. 5.63 i 5.69.)

³⁷ Aprobant pel Ple de l'Ajuntament el dia 13 de juny de 1924

Maria Gay i Tibau
(Llagostera 1813-
Girona 1884)

L'Institut religiós de Sant Josep de Girona va ser fundat l'any 1872 per Maria Gay i Tibau, filla de Llagostera on havia nascut el 24 d'octubre de 1813. L'any 1850 Maria es trasllada a Girona on presta serveis durant 18 anys a la casa del doctor Amerio Ros, home de fervents conviccions cristianes qui segurament li ensenya el necessari per a la cura dels malalts.

L'any 1870 juntament amb una companya inicien una associació que té cura a domicili dels malalts necessitats, dos anys després el Bisbe de Girona reconeix el treball de l'Associació i n'aprova un reglament, neixen així les

germanes de Sant Josep, també conegudes per les Vetlladores. L'any 1880 s'inaugura el noviciat per tal que les candidates es formin amb el mateix esperit que els orígens. Ràpidament l'Institut s'expandeix, per molts dels hospitals de la província de Girona. A part de la fundadora Llagostera ha aportat altres germanes a l'Institut: Lluïsa Costa Juncarol, germanes Gurnés Costa, Dolors Displàs, Adela Vilaret Riera i Joaquina Seda.

Avui l'Institut s'estén per tres continents: Europa, Àfrica i Amèrica

Maria Gay mort l'any 1884 i és enterrada a Girona. L'any 1996 s'inicia el procés de beatificació.

L'atenció als malalts

El personal sanitari del centre està format pels metges, els farmacèutics i pel personal d'atenció directa.

Tots els metges del poble, dos o tres segons l'època, es relleven per rigorós ordre per atendre els malalts de l'Hospital, per la seva tasca reben una retribució anual (100 rals cadascú l'any 1864 o 75 ptes. l'any 1921). Tenen a la seva disposició dues llibretes, en una anoten les receptes mèdiques, les fórmules magistrals que el farmacèutic haurà de preparar, en l'altra anoten les receptes dietètiques tant o més importants que les medicines per a uns malalts pobres i sovint mal nodrits. També és competència seva

autoritzar les entrades de malalts i signar les altes.

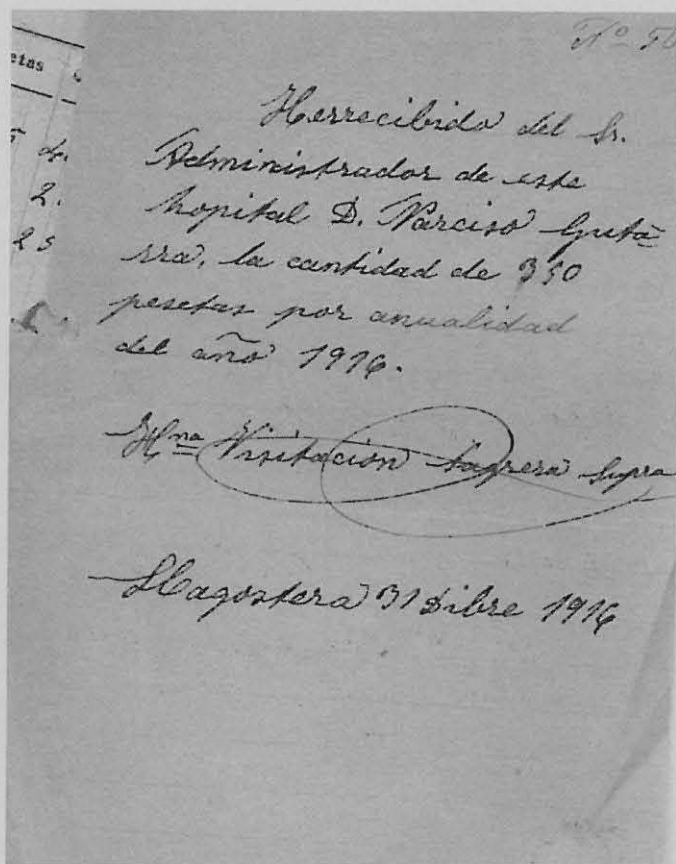
L'any 1888 per encàrrec del metge Manuel Martínez de Huete s'adquireix l'instrumental necessari per realitzar operacions. Segons informa el mateix M. Martínez, des de la inauguració de la nova sala d'operacions l'any 1909 fins al 1921 es realitzen més de 100 operacions de cirurgia major, la majoria d'urgència.³⁸

L'atenció directa als malalts la realitza tradicionalment l'hospitaler, ajudat generalment per la seva dona. L'Hospitaler que trobem el segle XIX recorda molt perfil del que coneixíem el segle XVI. Les seves obligacions van des d'administrar-los els medicaments a fer-los el dinar i rentar-los la roba. A canvi no reben cap retribució econòmica, però

poden viure a l'Hospital i beneficiar-se dels productes de l'extens hort.

Sembla que el càrrec no els ocupa tota la jornada laboral, dels 8 hospitalers nomenats entre 1852 i 1900 tres compaginen la feina amb la de sereno. De fet la capacitat del centre és reduïda, durant l'any 1859 únicament s'atenen 8 persones. Per l'inventari redactat l'any 1852 sabem que el centre té 3 llits repartits en dues habitacions, la resta del mobiliari respira pobresa, dues taules, dos armaris i unes quantes cadires i alguns útils per a la cuina, gairebé el mateix Hospital que el s. XVI ens descriuen les visites pastorals.

³⁸AMLLA. Memòria sobre el hospital de Llagostera per Dn. Arturo Rissech.

Rebut de la Superiora Visitación Sagrada per l'annualitat de la comunitat l'any 1916. (AMLLA).

Les germanes de Sant Josep. 1900-2000

El dia 3 de març de 1900 el rector Mn. Llorenç Duran, el Mn. Narcís Boada, el metge August Moret de Ciurana, Catalina Gelabert viuda Barceló, Pere Adroher i Josep Maria Vidal de Llobatera sol·liciten al Bisbe de Girona que permeti instal·lar una comunitat de 4 germanes vetlladores de Sant Josep a l'Hospital per tenir cura dels malalts. En aquell moment ja regentaven els Hospitals de Figueres, La Bisbal, Banyoles, Lloret, Torroella de

Montgrí, Blanes, Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Palafrugell i Cassà de la Selva.

El 20 de març el ple de l'Ajuntament, recollint la iniciativa, acorda cessar l'hospitaler, Eduard Oller, i cedir l'Hospital a les germanes de St. Josep de Girona. L'autorització del Bisbe no es fa esperar i el dia 11 d'octubre de l'any 1900 arriben les primeres germanes de Sant Josep, que segons el padró d'habitants d'aquell any són: la superiora Emília Furtunet de 34 anys i natural de Llers i les germanes Mercedes Planas, 32 anys de Banyoles; Elena Campjunol, 22 anys de Cistella, Alberta Rustidis Carbó, 21 anys de Bescanó.

Les germanes de Sant Josep entren a l'Hospital amb els mateixos tractes que des de sempre s'oferien als hospitalers, se'ls deixa la casa per viure a canvi de tenir cura dels malalts, elles a més hauran de fer les vetlles a les cases particulars. Aviat però se'ls retribuirà la feina, l'any 1909 cobren ja 60 ptes. anuals.

La comunitat de germanes es manté entre quatre i vuit al llarg del temps. Mai en els cent anys que porten a Llagostera han abandonat el centre, fins i tot durant la Guerra Civil van poder continuar fent la seva tasca, això sí, vestides de civil i amb el tractament d'infermeres. D'aquest període és curiós destacar que el gener de 1937 se'ls augmenta el sou a 3000 ptes. anuals per considerar que cobren un sou massa baix.

Per aquestes dates el centre ha augmentat el nombre de llits, l'any 1910 es construeix el segon pis gràcies al donatiu de Llorenç Mundet Corominas, l'any 1947 la capacitat del centre és 10 places, 5 llits per a homes i 5 per a dones. L'any 1967 un altre benefactor, Josep Milán, costea la construcció d'un pavelló nou al carrer Joan Maragall, amb la qual cosa s'arriba als 38 llits, prop dels 48 actuals.

D'Hospital de pobres a geriàtric

El primer reglament intern conegut és el de 1838 on es regulen les condicions per a les admissions i les estades dels malalts. Segons aquest reglament únicament es poden atendre els malalts pobres, de Llagostera i per un període limitat de temps, recollint la tradició dels hospitals de pobres dels segles precedents. Lògicament s'exceptuen les urgències.

El reglament de 1855 fixa l'estada màxima dels malalts en tres dies, passats els quals han de ser traslladats a Girona. Tot i això les estades es deuen allargar ja que un informe de l'any 1860 atribueix la mala situació econòmica del centre al fet que els malalts hi restin fins que estiguin restablerts.

L'any 1912 un nou reglament obre les portes als malalts no pobres, que a canvi de les atencions que rebran hauran de pagar una quota. Es fixen tres tarifes segons les possibilitats econòmiques de cada malalt: primera classe 8 pta/dia, segona classe 4'5 pta/dia i tercera classe 2'5 pta/dia. L'ús de la sala d'operacions té una tarifa suplementària de 6 pessetes. El reglament també preveu els tractes amb les germandats que són qui abonen les quotes dels seus afiliats.

En aquests moments l'Hospital se'ns presenta

com un centre sanitari on es succeeixen les entrades de malalts de totes les edats i les sortides dels restablerts.

A partir de 1944 es comencen a detectar malalts residents de llarga durada, la Junta considera que són casos especials i aïllats, gent gran sense família, però el fet deu començar a generalitzar-se perquè l'any 1955 dels 5 ingressats n'hi ha dos que porten més de 5 anys al centre³⁹. La tendència deu venir de lluny, ja el 1931 es demanava als metges que s'abstinguessin d'ingressar malalts a qui els correspondria més anar a un asil que a un centre sanitari.

La implantació de la Seguretat Social i del sistema sanitari públic acaben de consolidar el que ja era una tendència natural i l'any 1968 el centre es defineix oficialment com a geriàtric.

La creació de la Fundació Pública Hospital Residència Josep Baulida l'any 1983 reconeix l'aportació de Mn. Baulida en batejar el centre amb el seu nom. L'aprovació del seus estatuts el doten d'un nou marc jurídic que li permet mantenir la tradicional autonomia de gestió que l'ha caracteritzat des de l'origen.

³⁹AMLLA. Padrons d'habitants 1955.

Bibliografia

Obra de Maria Gay.

Fundadora del Instituto de Religiosas de San José de Gerona. Madrid, 1981

Gutiérrez Rojas, Ester

Religiosas de San José de Gerona. Girona, 1989

Castells, N. i altres

L'Hospital de Santa Caterina. Girona, 1989

Trijueque i Fonalleras, Pere

Breu Recull de la història de Palamós. Palamós 2000

Bernils i Mach, Josep M.

Hospital de Figueras. 680, anys d'història. Figueras 1993

Romero, Alfons i Pla, Jordi,

Aproximació a la història de l'Hospital de l'Escala. Fulls d'història local, 13. L'Escala, 1990.

Reventós Conti, Jacint

Historia dels hospitals de Catalunya. Hacer Editores, Barcelona 1996

Fonts

Tota la informació no referenciada explícitament és extreta dels llibres d'actes de l'Ajuntament de Llagostera, dels llibres d'actes de la Junta de l'Hospital i dels dos lligalls que sobre l'Hospital conserva l'Arxiu Municipal de Llagostera.

TÍTOLS PUBLICATS

1 - *El Mercat i la Fira* de Marta Albà i Espinet

2 - *El passeig Romeu* de Fina Solà i Llirinós

3 - *Breu història de la infermeria a Llagostera* de Rosa Masana i Ribas

4 - *El llarg acabament de l'església de Llagostera (Segles XVII-XVIII)* de Josep M.T. Grau i Roser Puig i Tàrrech

5 - *Jaume Roure i Prats. Radiografia d'un cacic* de Dolors Grau i Ferrando

6 - *Indústries sureres a Llagostera* de Fina Blanch i Rissech i Rosa Masana i Ribas

7 - *La Casa de les Vídues. Cent anys per tenir una biblioteca pública* de Joan Ventura i Brugulat

8 - *La Plaça Catalunya* de Marta Albà i Espinet i Enric Ramonet i Lloveras

9 - *Breu història de la sastreria a Llagostera* de Josep Vilallonga i Ribalta

10- *Els noms dels carrers: dedicacions i origen* de Ramon Brugulat i Pagès

11- *L'arqueologia a Llagostera* de J. Merino, L.E. Casellas, X. Rocas

12- *Les fonts de Llagostera* de Magda Saurí i Masgrau

13- *Antoni Varés. Un home i el seu temps* d'Albina Varés i de Batlle

14- *Les sitges de Llagostera* de Josep Burch i Rius

15- *Retaules barrocs* de Josep Maria Grau i Roser Puig

16- *1831-1936. Cent anys de població a pagès* d'Olga Llobet i Guevara

17- *Un notari i els seus papers durant la Guerra del Francès* de Marta Albà i Espinet i M^a. Àngels Adroer

18- *Enric Marquès, el pintor* de Lluís Bassets i Sanchez

19- *1241 Un Privilegi reial* de Montse Varas

20- *L'Hospital* de Marta Albà i Espinet

ARXIU MUNICIPAL

Plaça del Mercat, 5
17240 LLAGOSTERA
Tel. 972 80 54 36

Horari: de dilluns a divendres de 10 h. a 14 h.

